

себе і своїх і своїх національних інтересів. Але якщо такої нації нема, якщо вона обернена в «дике поле», має мертву національну думку, то перед таким фактом треба б тільки повіситися". Песимістично звучить? Значною мірою, так. Але ж у І. Багряного є і ті слова, якими вважаємо за можливе звершити наші роздуми. Він пише: « І тоді, коли визвольна боротьба українського народу закінчиться тріумфом, - а вона таки закінчиться тріумфом, бо ми здібні об'єднуватися проти наступу ворога у суспільний фронт, - тоді ми самі, ті з нас, хто лишиться живий після великих майбутніх боїв, з гордістю згадаємо ці скорпіонячі роки біди і поневірянь, в яких ми все-таки не зломилися» [2, с. 35]. Дожити б до оттих днів. Хочеться і треба було би.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гегель Г. Философия истории// Сочинения. Т. 8. Москва: Основы. 1996. 491 с.
2. Головатий М.Ф., Дмитренко Г.А., Солодков В.Т. Оздоровлення нації в об'єктиві науки, або Доля України: як її зміни: науково-публіцистичне видання, 2-ге видання, доповнене. Київ: ДКС-Центр. 2019. 272 с.
3. Козьма В.В. Особистість і політика: між традицією і модернізацією. Київ: Видавництво ТОВ «Альфа-ПК». 2019. 328с.
4. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Берлін. 1924. 452с.
5. Маланюк Є. Малоросійство. Київ: Український пріоритет 2015. 48 с.
6. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. Москва: Прогресс. 1992. 157 с.
7. Старосольський В.Й. Теорія нації/ Передм. О.І. Кресіної. Нью-Йорк; Київ: Наук.Т-во ім. Т. Шевченка: Вища школа.1998. 157 с.
8. Шейко В.М., Александрова М.С. Культура та цивілізація в історично-культурній думці України в добу глобалізації: Монографія. Київ: Інститут культурології АМУ. 2009. 312 с.

*Дністрянський Мирослав Степанович, д-р географічних наук, проф.,
Чайка Ірина Мирославівна, аспірантка,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

РЕГІОНАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ СІЛЬСЬКОГО РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ УТВОРЕННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Сільське розселення України на 1 січня 2019 року формували 27207 сіл та 1170 селищ (усього 28 тисяч 377 поселень) [3]. Але

розміщення та розміри сільських населених пунктів суттєво диференційовані за регіонами України, що зумовлено природно-географічними, історично-географічними та різними суспільно-географічними чинниками [1, с. 14].

Об'єктивними показниками, які розкривають регіональні відмінності сільського розселення, є щільність сільського населення та сільських поселень, а також значення середньої людності сільського населеного пункту. Аналіз цих розрахованих показників (табл. 1), які значною мірою взаємопов'язані, дає змогу виділити кілька груп областей. Так, Закарпатська і Чернівецька виділяються середніми по Україні показниками густоти сільських поселень, але значною середньою людністю сільського поселення (понад 1000 осіб), а найбільш урбанізовані регіони (Донецька Луганська, Дніпровська, Запорізька області) – меншою за середню по Україні щільністю сільського населення та сільських поселень, а також порівняно нижчою їх середньою людністю. Так само спільністю деяких показників структури сільського розселення виділяються південні степові регіони, зокрема, це стосується меншої густоти сіл цих регіонів. Водночас у західних областях (Львівській, Тернопільській) показники густоти й сільського населення, й сільських поселень значно вищі за середні, а для північних поліських характерне вже суттєве зменшення середньої людності сільських поселень. Отже, порівняльний аналіз регіональних відмінностей розміщення сільського населення та людності сільських населених пунктів засвідчує, що для сільського розселення України властива значна диференціація, але за відсутності великих контрастів (переважання у 10 і більше разів), що загалом вимагає враховувати регіональну специфіку в організації сільського самоврядування, але разом з тим дає змогу обґрунтувати деякі єдині підходи.

Таблиця 1.

Регіональні відмінності сільського розселення та сільського самоврядування в Україні

Україна, регіони	Щільність сільського населення, осіб/на км ²	Щільність сільських поселень, поселень/на 1000 км ²	Середня людність сільського поселення, осіб	Кількість сіл на одну сільраду (до утворення ОТГ)	Кількість сіл в ОТГ/кількість сільських ОТГ
Україна	27,7	47,8	568	2,82	9221 / 349
Автономна Республіка Крим	30,0	36,8	843	3,95	-
Вінницька	38,5	55,3	665	2,21	225 / 18

Волинська	25,8	52,0	491	2,77	588 / 34
Дніпровська	19,9	45,3	433	5,03	800 / 35
Донецька	19,2	42,4	444	4,44	185 / 4
Житомирська	22,7	54,5	398	2,80	875 / 8
Закарпатська	58,6	47,5	1356	1,96	39 / 3
Запорізька	18,2	33,9	526	3,50	524 / 29
Івано-Франківська	59,5	55,0	1085	1,62	230 / 16
Київська	29,4	43,4	658	2,00	75 / 4
Кропивницька	19,7	41,6	459	2,73	46 / 2
Луганська	14,4	29,7	471	3,92	167 / 5
Львівська	49,9	85,9	581	2,96	286 / 11
Миколаївська	18,7	37,2	493	3,19	383 / 28
Одеська	26,8	34,3	769	2,60	308 / 14
Полтавська	25,8	64,4	387	4,00	670 / 11
Рівненська	31,2	50,0	623	2,97	319 / 22
Сумська	21,7	63,0	327	3,90	617 / 14
Тернопільська	48,9	73,7	649	1,76	449 / 14
Харківська	21,1	55,4	372	4,54	271 / 4
Херсонська	17,1	23,2	732	2,58	200 / 4
Хмельницька	36,7	68,7	509	2,54	785 / 10
Черкаська	33,6	39,5	818	1,58	267 / 27
Чернівецька	66,8	49,1	1358	1,59	142 / 17
Чернігівська	19,1	47,2	377	2,87	771 / 15

Розглядаючи сучасні проблеми створення об'єднаних територіальних громад, важливо зауважити, що регіональні відмінності структури сільського самоврядування України у свій відобразилися і в організації сільських рад [2, с. 168]. Так, з огляду на переважання великих сіл, в Закарпатській, Івано-Франківській, Тернопільській, Чернівецькій, Черкаській областях на одну сільраду припадало в середньому 1,5 – 2 села, а у Дніпровській, Донецькій Полтавській, Харківській – аж понад 4.

Регіональні відмінності щільності та середньої людності сіл є важливими і в створенні сучасних об'єднаних територіальних громад (ОТГ) в сільській місцевості. Цей процес іде доволі складно, оскільки на 1 січня 2019 року лише 32 % сільських поселень увійшли до ОТГ [3]. Особливо повільно відбувається створення нових адміністративних одиниць в сільській місцевості Закарпатської, Кропивницької, Херсонської та Харківської областей (див табл. 1). Тут є і суб'єктивні чинники (блокування з боку місцевих адміністрацій) і об'єктивні, пов'язані з побоюваннями селян щодо погіршення свого соціально-економічного становища. Для цього є певні підстави, бо, хоча згідно з положенням про ОТГ, вже більше податків залишатиметься громадам, вони самі можуть розпоряджатися своїми коштами, але при цьому вже

громади самостійно фінансуватимуть свою бюджетну сферу. З огляду на слабкість економічної бази більшої частини сільської місцевості, робити це непросто, розраховуючи переважно на субвенції з державного бюджету. Інакше не буде змоги утримувати місцеві школи, акушерські пункти, бібліотеки тощо, а це загроза занепаду сільської місцевості.

Деякі проблеми створення ОТГ зумовлені якраз структурою сільського самоврядування, зокрема, відсутністю в сільській місцевості значних за людністю й соціально-інфраструктурним потенціалом сільських поселень, що особливо характерно для північних поліських та лівобережних лісостепових районів. В таких умовах часто ставиться питання про ототожнення ОТГ з адміністративним районом, а це призведе до збільшення відстаней до центра громади, що за відсутності ефективного транспортного сполучення може негативно позначитися на життєдіяльності мешканців віддалених поселень. Тому, враховуючи такі негативні передумови, ототожнення ОТГ та адміністративних районів доцільно уникати, а формувати нові центри навіть з відносно невеликих поселень, цілеспрямовано зміцнюючи їхній інфраструктурний та економічний потенціали через створення комунальних підприємств, будівництво нових шляхів сполучення. Такий підхід і загалом сприятиме збереженню мережі сільського розселення. Важливо усвідомити, що мережа сільських поселень – це частина сукупного потенціалу держави, а тому реформа місцевого самоврядування не повинна призвести до його послаблення.

Список використаних джерел та літератури:

1. Демографічний щорічник «Населення України» за 2018 рік. К.: Державна служба статистики України, 2019. – 138 с.
2. Дністрянський М. С. Україна в політико-географічному вимірі. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2000. – 310 с.
3. Україна. Число адміністративно-територіальних одиниць [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://static.rada.gov.ua/zakon/new/NEWSAIT/ADM/zmist.html>.

*Кіндратець Олена Миколаївна, доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології
Запорізького національного університету*

ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

У високорозвинених демократичних країнах, країнах-членах ЄС одним з видів політики є політика вирівнювання соціально-